

TASS
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés, köszöntő	5	6. Jó példák: épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek	52
2. Tass bemutatása	8	7. Jó példák: sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések	56
3. Örökségünk	13	Források	59
4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása	22	Impresszum	60
Faluközpont	25		
Körúton belüli területek	27		
A Kiskunsági-főcsatorna partvidéke – Bakérsor	28		
Körúton kívüli területek	29		
Üdülőövezet	29		
5. A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások	30		
Ajánlások Tass faluképéhez	30		
<i>Telepítés</i>	31		
<i>Magasság</i>	32		
<i>Tetőhajlásszög</i>	33		
<i>Tetőforma</i>	34		
<i>Színhasználat</i>	35		
<i>Kerítés</i>	36		
<i>Tornác</i>	37		
<i>Ajtók, ablakok</i>	39		
<i>Homlokzatképzés és anyaghasználat</i>	40		
<i>Részletek</i>	41		
<i>Kerítések</i>	42		
<i>Kert, udvar</i>	43		
<i>Utcák</i>	47		
<i>Közterek, közparkok, közkertek</i>	49		
Ajánlások – beépítésre nem szánt területek	51		

Tisztelt Lakosság, tisztelt Érdeklődők!

Az Országgyűlés a 2016. évi LXXIV. törvény megalkotásával célul tűzte ki, hogy támogassa az építési beruházásokat úgy, hogy egyúttal a hazai városok és községek sajátos településképeinek védelme és alakítása is a helyi közösség bevonásával valósuljon meg. Ennek eszközeként szánta a törvényalkotó a Településképi Arculati Kézikönyv megalkotását, amelynek példányát kezében tartja a Kedves Olvasó. A dokumentáció készítői a településünkön található épített és természeti elemek hangsúlyos elemeit rögzítik a Kézikönyvben, egyúttal felhívják a figyelmet Tass néhány egyedi hangulatot képviselő részletére is. Ajólismert motívumok, építészeti megoldások összegyűjtve, tematikusan csoportosítva kerek egészé formálják át az eddigi részleteket megfigyelő szemléletet, többletet adnak hozzá a települési ismereteinkhez, vezetnek a szemtel, hogy ezentúl a kiemelt témákra fókuszáljunk, de a jövő értékeit is felismerjük. Kellemes lapozgatást kívánok a kiadványhoz, amelyet – elképzeléseink szerint – folyamatosan fejlesztve, a mindenkorai településállapothoz igazítunk majd.

Büszkén szolgálva 1000 éves településünket:

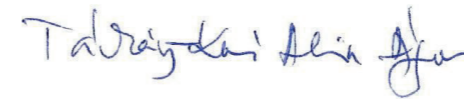

Németh Gábor
Tass polgármestere

Kedves Olvasó!

Épített környezetünk meghatározza mindennapjainkat, lehetőségeinket, éppen ezért fontos felelősséget vállalni épületeink minőségéért. Örömmre szolgál ebben a felelősségben osztozni és részt venni a hiánypótló feladatot betöltő Településképi Arculati Kézikönyv létrehozásában. A kiadvány hasznos ajánlásokat fogalmaz meg a jövőbeni építkezésekre vonatkozóan, amely a közösségek építészeti kultúráját is hivatott emelni. E munkának hatásait gyermekeink fogják élvezni, akik talán rendezettebb, szebb, és élhetőbb településeket kapnak majd tőlünk örökül, ahol a hagyományos és a mai, korszerű épületek egyaránt harmonikusan illeszkednek a természeti környezetbe.

Fogadják és forgassák szívesen!

Tárkány-Kovácsné Albicz Ágnes
okleveles építészmérnök

BEVEZETÉS

Az ember és környezete között feszülő kérdések, egymásra gyakorolt hatásaik hosszú évezredekre nyúlnak vissza, hazánkban nem egy esetben már a honfoglaláshoz – vagy még annál korábbi időhöz – kapcsolódnak. Településeinket jellegzetes tulajdonságaikkal együtt mi, emberek alakítottuk ki és a magunk lehetőségeivel, eszközeivel formáltuk számos emberöltő óta; emunkánkat pedig folytatjuk majd a jövőben is. Ahhoz, hogy egy lakott terület jövőjét elképzelhessük, meg kell ismernünk múltját és jelenét is. A település építészeti képe mindenképpen tükrözi polgárainak elképzelését, az egyes korszakok

és külső hatások lenyomatát, a történelmet, a háborút, a békét, megjelenik benne a divat, a praktikum, a szegénység és a jólét. Tassra hatott saját múltja, de megjelennek benne a városi, polgári motívumok sajátos lenyomatai is.

Ugyan e kézikönyv egyfajta ajánlattétel kíván lenni a települések építészei arculatához, sok esetben azonban igen nehéz egy hosszú idő alatt kifejlődött falukép jövőbeni folytatását megjósolni, arra bármilyen kívánalmat megfogalmazni. Így a következő oldalakon leginkább arra vállalkozunk, hogy kicsit bepillantsunk Tass község több mint egy évezredes múltjába, fejlődésébe, abba az építészeti képbe, amely az elmúlt időszakokat jellemezte. Bemutatjuk a község jellemző épületeit, azokat, amelyek kiemelkednek

a lakóházak sorából, amelyek külön jelentőséggel bírnak a közösség életében és természetesen bemutatjuk az itt található lakóházak jellegzetes formáit, az építés hagyományait is, valamint kitérünk a falu sokszínűségére. Természetesen minden épületnek megvan a maga története, a legfontosabb pedig, hogy ezek a történetek a jövőben is továbbélhessenek olyan formában, amely megfelel a mai kor szellemének, de hűen tükrözi a hagyományokat is. Jelen kézikönyv így nem tud és nem is célja olyan elvárásokat, szabályokat megfogalmazni, amelyek a jövőbeli építetők vagy felújítók számára kötelező eljárást jelentenének, sokkal inkább ahhoz kíván segítséget nyújtani, hogy

2

TASS BEMUTATÁSA

Bács-Kiskun megye északnyugati határánál, a Kunszentmiklósi járásban, az Alföld szélén, a Duna partjához közel fekszik Tass. A nagyjából 3000 lelket számláló falu Magyarország legősibb települései közé tartozik. Régészeti leletek tanulsága szerint a vidék már az őskorban is lakott volt, ebből a korszakból különböző cserépdarabok és emberi csontvázmaradványok maradtak fenn. Újabb ásatások pedig római kori sírokat tártak fel a település környékén, amelyekből a csontvázak mellett személyes tárgyak, bronz- és tükörmaradványok kerültek elő. A Duna közelsége feltételezi, hogy a település elődei átkelőhelyként szolgálhattak, de ennek ellentmondani látszik az az elképzelés, hogy Tass egy ideig még szigeten helyezkedett el. A földrajzi vitára nehéz lenne konkrét választ adni, mivel a Duna, korábbi szabályozatlan folyása miatt több irányban hömpölyöghetett a sík, alföldi területen, ezzel egyes ágak, erek időnként felbukkantak, máskor kiszáradtak, köztük szigetek vagy zátonyok keletkeztek, és az egyik ilyen képződményen állhatott e település őse.

Kétségtelen azonban, hogy a Dunának ez a szakasza (Taksony és Dunapataj között) igen jó terület lehetett, fontos letelepülési helyként szolgálhatott a honfoglaló magyarok számára is. A Dunától és a Sárköztől védett területet Árpád vezér szemelte ki a letelepedéshez. Nem véletlen tehát, hogy a környékbeli települések elnevezései mind Árpád leszármazottjainak nevét viselik, így Üllő, Solt és Taksony mellett Tass is. Az Árpád unokájáról elnevezett falu első írásbeli említése is igen korai, hiszen ez a terület Szent István király birtoka volt – amit a Veszprém-völgyi apácáknak adományozott. Egy 1109-es oklevél (amelynek eredete feltételezhetően 1002. körülre tehető) tanulsága szerint a királyi asztal körüli tárnokok és ételhordók települése volt a Duna-parti Tass. A Csepel-sziget csúcsához közeli település, amely Szent István idejében még Fejér vármegyéhez tartozott, stratégiai elhelyezkedése miatt pedig több csatának, ütközetnek szolgált színhelyül, így 1074-ben a Salamon király, valamint Béla és László hercegek közötti küzdelem befejező része zajlott itt, amelyből a vesztes Salamon a Csepel-sziget felé menekült. 1529-ben a vesztes bécsi ütközetből visszavonuló Szulejmán szultán a kedvező vízállást kihasználva szintén itt kelt át a Dunán, és Tass területén adta vissza korábban elrabolt Szent Koronát Szapolyai János királyi követnek. A keresztényég hazai kezdetével Tass lakosai is felvették a római katolikus hitet

(ekkor Szent Jakobot tisztelték védőszentjüként), majd a reformáció kezdetén a település javarésze kálvinista hitre tért át. Első református temploma már 1626-tól állt, amit a török seregek néhány évvel később, 1640-ben elpusztítottak. A településen a zsidóság jelenlétére utaló legkorábbi jelek a 16. századból származnak, majd szervezett hitközségük – a Duna mentén elsőként – a 17. században alakult meg. A régi imaház helyén 1834-ben zsinagóga épült, amit 1945-ben lebontottak. Külön zsidó iskola is működött itt, az itt zajló oktatás minősége pedig olyan magas volt, hogy más felekezeti szülők is ide járatták gyermekeiket. A település gazdasági és kulturális életében jelentős szerepet vállaló zsidóság azonban a Holokaszt következtében a második világháború végére teljesen eltűnt, ma már csak temetőjük őrzi a valaha volt pezsgő élet emlékét. Tass életében mindig is kiemelt szerepet játszott a Duna és a különböző egyéb vizek, csatornák közelsége. A Dunától 3 kilométerre fekvő település fontos átkelőhelynek számított a Csepel-sziget felé. Az 1838-as nagy pesti árvizet követően döntöttek arról, hogy az érintett Duna-szakaszt szabályozzák. Ennek legfontosabb része volt, hogy a Pest és Buda közötti folyószakaszt kordában tartsák: a két part mentén – igaz, csak jelentős késéssel – védőfal épült, illetve a ráckevei (soroksári) ágot lezárták, a teljes hajóforgalmat pedig a budafoki ágra terelték át. A ráckevei (soroksári) ág azonban alulról

védtelem maradt, kiszolgáltatva a további árvizeknek. A felső elzárásnál 1914-ben hajózsilip, majd vízbeeresztő zsilip épült, később Kvassay Jenő vízépítő mérnök kezdeményezésére az ág alsó szélén, Tassnál 1928-ra épült meg a hajózsilipből, vízleeresztő zsilipből és erőműből álló műtárgycsoport. Ezt az 1956-os jeges árvíz olyan mértékben megrongálta, hogy a műszaki és gazdaságossági számítások elvégzése után végül a lebontása mellett döntöttek. Ma a vízleeresztést és a hajózhatóságot az átalakított hajózsilip végzi. A folyó vizét korábban elvezető, úgynevezett Bakér a későbbi szabályozása óta a település körül működő mezőgazdasági területek rendszeres öntözését biztosítja. A falu határában torkollik a Dunába a Kiskunsági-főcsatorna. A torkolatnál az erőmű- és zsilipépítéssel egyidőben komoly munkálatokat végeztek: ekkor választották ketté az itt található, korábban Osztó-szigetnek nevezett területet. A terület északi része a mai Rózsa-sziget, amelyen horgásztanya és annak kiszolgáló épületei találhatóak, míg a déli rész neve megmaradt Osztó-szigetnek. A zsilip körüli vízterületek halakban gazdagok, kiváló horgászási lehetőséget biztosítanak, így ezen a környéken kellemes üdüloövezet alakult ki számos szálláshellyel. Itt működik a Postás Sporthorgász Egyesület központi tanyája is. A Bakér korábban főleg csukában bővelkedett, körülötte pedig rengeteg nád termelt, amely jó minőségét messze föl-

dön is ismerték. A vadvizek levezetésére és szabályozására 1925-ben csatorna épült, amelynek negatív következményeként a vadvízi élet megszűnt, a vízimadarak elköltöztek, a halállomány lecsökkent és a nádas kiszáradt. A szabályozás mellett öntözőrendszer kiépítését is tervezték, ami végül nem valósult meg. A vizeket végül az 1960-as években rendezték zsilipeléssel, az így kialakított Kiskunsági-főcsatornának immár állandó lett a vízszintje és megindulhatott a rendszeres nagyüzemi öntözés. A csatorna mindkét partjára nyárfasort telepített a Vízgazdálkodási Hivatal. Idővel ismét megjelent a nádas is, amit azonban már nem engednek elburjánzani. Tass környéke kiválóan alkalmas a mezőgazdaságra is. A szántók talaja az úgynevezett könnyű vályogtalaj, amely a homoknak és az agyagnak ideális összetétele, jól megművelve bő termést eredményez - leginkább kukoricából és búzából. A környéken el is terjedt a mondás, hogy „Tasson rossz föld nincs, csak rossz gazda”. A településen jelentős szőlőgazdálkodás is kialakult, gyümölcskultúra azonban sokáig nem volt jellemző, a gyümölcsösök nagyobb arányú telepítése csak a második világháborút követően terjedt el, ma már azonban faiskola is működik. Valaha hatalmas erdőségek borították a tassi határ jó részét, ez azonban mára szinte teljesen eltűnt, köszönhetően főleg a 11. században végrehajtott nagyarányú erdőirtásnak,

amikor az volt a cél, hogy a parasztok művelhető földterülethez jussanak. A kis-Duna mentén fellelhető ugyan part menti erdőség, de a település egyéb részei körül mindez nem jellemző. Az Alföld fásításáról szóló, az 1930-as években megszületett rendelet ugyan kötelezte a gazdákat fatelepítésre, ezt azonban a helyi földbirtokosok nem teljesítették, ami hosszú távon hibának bizonyult. A település határa ezért meglehetősen fátlan, de a falu belterülete, a faluközpont sűrűn fásított. A településen korábban működött egy, az alföldi vidékekre jellemző szélmalom valamint a Dunán egy hajómalom, amit később gőzmalom váltott fel. A faluban a 16. században indult az istállóztató állattartás, főleg lovakat és szarvasmarhákat tartottak. Az intenzív és egyre belterjesebb állattartás mellett jelentős gulyás- és pásztorélet is kialakult. A szarvasmarhatartással egy időben megindult a tejgazdálkodás is, a Tejszövetkezet 1904-ben alakult meg, majd tejszarnok is nyílt a községben. A falu közlekedésében régebben a Duna játszott a főszerepet, sokáig kikötő is működött a település mellett. Ma leginkább közúton bonyolódik a forgalom, a legfontosabb útőér a Budapestet Bajával összekötő 51-es főút, amely a falu határában vezet. Innen ágazik el a falu főutcáját is alkotó, Kunszentmiklós felé vezető autópályát is. A faluban a legfőbb közlekedési eszköz a kerékpár. A vasút úgy 5 kilométerrel kerüli el

a települést. Noha a Budapest-Szabadska vasútvonal építésekor tervbe vették, hogy Tasst közvetlenül érintse a vonal, a helyi nagygazdák akkor ennek ellenálltak, így végül a Kunszentmiklóssal határos gróf Nemes család birtokán épült meg a legközelebbi vasútállomás, amely mindkét település nevét viseli. Az első világháború előtt tervbe vették, hogy a Csepel szigetén végigfutó ráckevei HÉV egy híddal visszaterjen a pesti oldalra és a végállomását Tasson építsék meg, ezzel közvetlen kapcsolatot teremtve Budapesttel, de a tervet végül a háború megghiúsította.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Tass építészeti öröksége a település méretéhez képest igen gazdag. A falu jó pár épületét jegyzi a megyei Értéktár, a Tassi Értéktár Bizottság pedig folyamatosan dolgozik a falu épített, természeti és szellemi hagyatékának feltérképezése érdekében, listájukon jelenleg is közel 70 tétel szerepel. Tasson két templom, több kiskastély és kúria is található, de számos középülete és magánháza is jelentős értéket képvisel. Tass központjának arculatát leginkább a református templom kiemelkedő, klasszicista-eklektikus stílusú épülete dominálja. A jelenlegi, immár harmadik templomépületet 1886 és 1888 között építették Benkó Károly tervei alapján, akinek nevéhez több templom megalkotása is fűződik. A helyi református egyházközösség megalapításának időpontja nem ismert, feltételezhetően már a 16. században létezett, írásos nyomai azonban csak a 17. századig vezetnek biztosan vissza. Az első templom a 17. században épült és még a török időkben pusztulhatott el, amire egy 1641-ben keltezett levélből lehet következtetni. Valószínűsíthetően a faluban zajló csatározás során égett le. A második templomot 1644-ben építették és bő két évszázaddal később, 1886-ban bontották le, miután életveszélyessé vált. Mindkét korábbi elpusztult templom alapja azonban megmaradt, és mivel rájuk

nem került felépítmény, romjaikban régészetileg kutathatók és feltárhatók. A jelenlegi templom tehát nem az elbontott építmény alapjaira, hanem amellé épült. Karcsú, messziről jól beazonosítható, karakteres templom ez, amelynek léptéke a település méretéhez képest meglepően nagy, inkább egy kisvárost feltételezne maga körül. A műemléki védettség alatt álló épület tornya 57 méter magas, jelentősen kiemelkedik az alföldi vidékből, csúcsán református jelképek, csillagos buzogány és kakas látható. Az 537 négyzetméter alapterületű templomban akár 800 is fő elférhet. Íves boltozatú szőszéke igen magasan áll, a karzattal egyvonalban pedig tölgyfa

balusztrádok találhatóak. A templom orgonája 1888-ban épült, mai is működőképes – a templomban gyakran hangversenyt is rendeznek. Kertjében két emlékművet állítottak fel, az egyik a két világháború áldozatainak emlékműve, a másik a magyar szabadságharcok emlékét őrzi. A központtól távolabb, az Egecsei körút mellett – ami korábban a falu szélét is kijelölte – áll a római katolikus templom. Ugyan a mohácsi vész után reformációval a katolikus egyház megszűnt a településen, a 18. század végén újból letelepedtek itt római katolikus vallásúak. A 19. század első felére mind Tass, mind a szomszédos Kunszentmiklós katolikus lakosságának száma

jelentősen megemelkedett, a püspökség pedig templom és iskola építését kezdeményezte. A község vezetése megvásárolt egy – korábban a Földváry család birtokában álló – földterületet, majd azt a templomépítésre az egyház tulajdonába adta. A templom és az iskola 1822-re épült meg, ez utóbbi működését 1919-ben átvette az állam. A műemléki védettség alatt álló klasszicista templom egyhajós, egyenes szentélyzáródású, északi homlokzatú tornyos épület, félköríves sekrestyével. A bejárati oldalon karzat található. Barokk oltárképe a Háromkirályok imádását ábrázolja, Spielberg János munkája, amit a templom alapításakor a kalocsai érsekség ajándékozott az egyházközségnek. A templom ma a Háromkirályok nevét viseli. A templomkertben kőkereszt található, amelyet 1925-ben emeltek. Keleti végénél áll a plébánia épülete, amely szintén a 19. században épült. Tasson több kisebb, de jelentős építészeti értékű kastély található. Legismertebb a Darányi családé, amely

a 19. század második felében épült és eleinte a Kende család birtoka volt, majd többszöri tulajdonosváltás után került a Darányiakhoz. A klasszicista, ma már műemléki védettségű, szabadon álló, téglalap alaprajzú, földszintes, minkét végén kontyolt nyeregtetős kastélyhoz egy arborétumszerű park is tartozik. A Kiskunsági-főcsatorna melletti parkban álló épület keleti homlokzata előtt négy pillérré támaszkodó, timpanonos, haránt irányú nyeregtetővel fedett kocsialáhajtó áll, a nyugati homlokzata előtt pedig néhány lépcsőfokkal megemelt veranda, amelyet a párkány fölött attika zár le. A kertben egy szabadon álló, téglalap alaprajzú, cserépfedésű, kontyolt tetős kertészlak is található. A kastély falai között Darányi Ignác, egykori földművelésügyi miniszter és Darányi Kálmán miniszterelnök is sok időt töltött. Az épületben 1945 után, az államosítást követően könyvtár és kultúrház működött, majd 1990-ben magántulajdonba került. A falu főutcájából, egy hatalmas fákkal árnyékolt és a külvilágtól szépen elválasztott kertben áll a 17. század végén épült Szerbith-kastély. A műemléki védettség alatt álló épület szabadon álló, téglalap alaprajzú, földszintes épület, mindkét végén kontyolt nyeregtetővel. Délkeleti, udvari homlokzatán falazott pilléres tornác áll. Északnyugati, kerti homlokzata előtt pedig harántirányú

nyeregtetővel fedett négypilléres, timpanonos portikusz található. A kéttraktusos elrendezésű, földszintes klasszicista kúria főhomlokzatának súlypontját négy pilléren nyugvó timpanon adja, a járószintre vezető néhány lépcső mellett pedig kővázakat találunk. Előterét parkosították. A kastély magántulajdonban van, műemléki igényű felújításon esett át, jelenleg kereskedelmi, turisztikai funkciót tölt be.

A református temetőben található az úgynevezett Darányi-sírkert, amely 2009 óta a Nemzeti Pantheon része. A sírkertben nyugszik a Darányi család több tagja, így például Darányi Ignác (1849-1927) volt agrárminiszter és Darányi Kálmán (1886-1939) volt miniszterelnök, noha mindketten Pesten, illetve Budapesten születtek és hunytak is el. Szintén itt nyugszik Hóman Bálint, volt vallási- és közoktatásügyi miniszter, akinek hamvai kifejezetten végakarata szerint kerültek a sírkertbe. A temető nagy része körbekerítetlen, szabadon álló, kellemes, ligetszerű terület. Mellette, a Kossuth körúton található a zsidó temető, amely lényegében 1945 óta nincs használatban, területe azonban gondozott. A településen több említésre méltó kúriaépület is található, így a Madarassy, Földváry, Végh, vagy a Szalay család műsebb lakóházai. A Hóman-kúriában 1948-ban Járási Szociális Otthont rendeztek be,

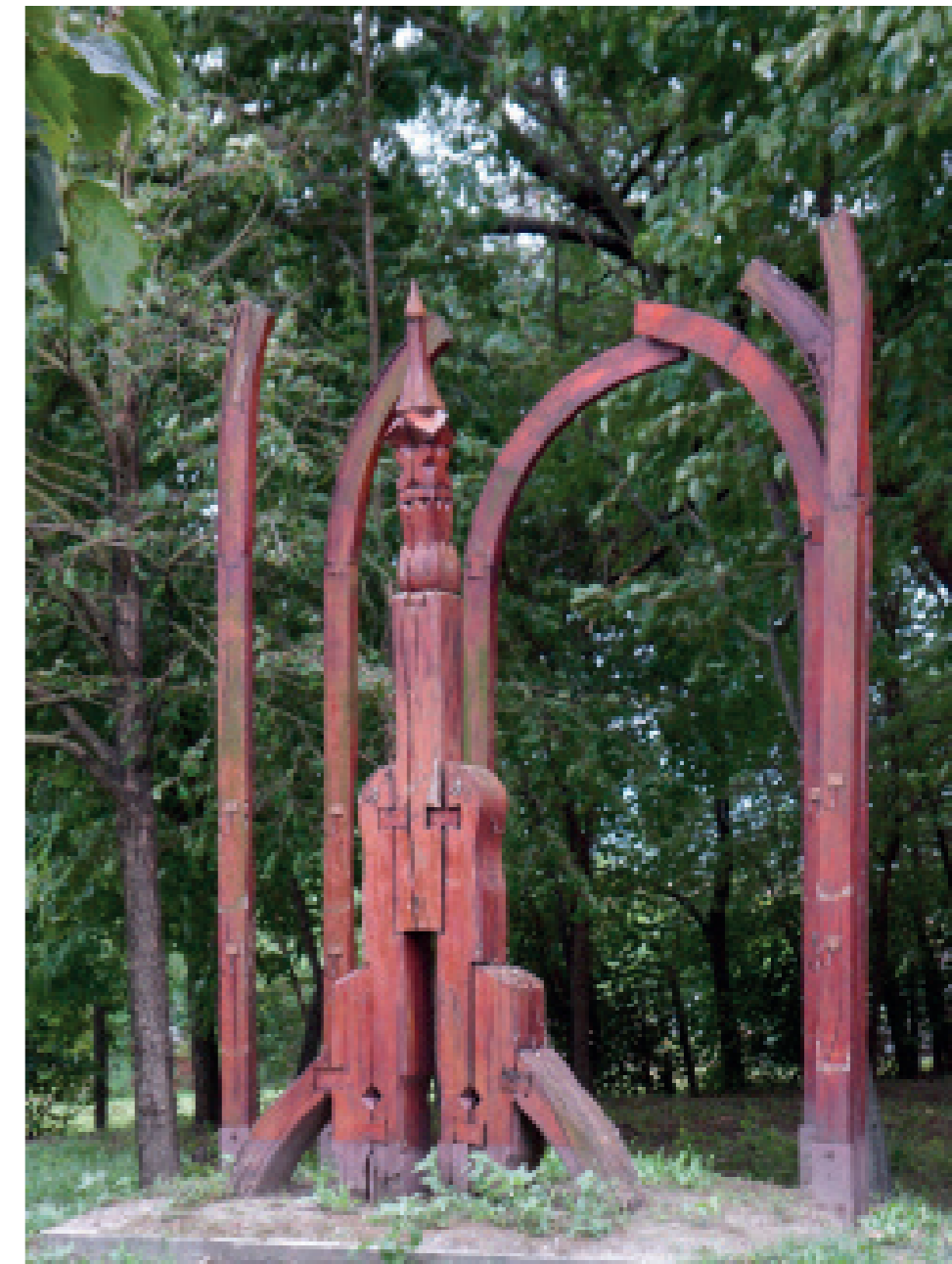

majd az épületet kinőve az intézmény az Egecsei körúti Szalay-kastélyba költözött át, a régi építményt pedig az 1950-es években lebontották. Az Otthont több ízben, így legutóbb 2015-ben bővítették. Emellett meg kell említeni a Nemes Nádor gróf eredetileg tassi kastélyának két, részben háromszintes impozáns tömbjét a lakott településen túl, amely 1989-ben Kunszentmiklós tulajdonába került. Tass területén több szobor és emlékmű is található. A református templom kertjében áll a világháborúk áldozatainak emlékműve. Ez egy első világháborús katona egészalakos, életnagyságúra megformált alakját ábrázolja egy nagyjából 2,5 méter magas talapzaton, amelynek két oldalába a két világháború tassi hősi halottainak névsorát vésték. Az emlékmű feltételezhetően Székely Károly munkája, költségeit a helyi lakosok közadakozásból gyűjtötték össze. A szobrot 1924-ben avatták és környezetével együtt 2012-ben újították fel. Nem sokkal távolabb áll az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emlékműve, egy talapzat és zászlórúd, amit feltételezhetően 1942-ben emeltek, majd 1948-ban átépítettek. A mészkőből épített erődítményszerű emlékművön Kossuth-emléktáblát avattak az 1948-as centenáriumi alkalmából. Az 1950-es években ezt áthelyezték a Darányi-kastély kertjébe, s csak 1990 óta áll ismét az eredeti helyén. A község számára kiemelkedő jelentőségű történelmi emlékhely ez, amely a nem-

zeti öntudat erősítését szolgálja. A téren, a korábbi emlékhelytől néhány méternyi távolságra új országzászló is helyet kapott. A református templom udvarában, 1990-ben avatták fel a helyi művész, Horváth Attila alkotását, a magyar szabadságharcok emlékművét. A 3,5 méter magas, tölgyfából készült művet három pár körív és kopjafa alkotja. A három, különböző zártságú ív a Rákóczi-féle, az 1848-49-es és az 1956-os forradalmat és szabadságharcot jelképezi. Az emlékmű ünnepségek alkalmával koszorúzások helyszínéül szolgál. A község névadójának, Tasnak szobra a Községháza mögött kialakított téren található, ami szintén Horváth Attila alkotása. A 2014-ben felavatott szobor egy márványtalapzaton áll, a ruszcai bányából származó fehér márvány büszkét, a román kori sajátos formaképzését mintául véve, tömören, rusztikus felületi kialakítással formálja meg Tas – fennmaradt ábrázolás híján – képzeletbeli portréját. A református templom melletti, újonnan elrendezett parkban alakították ki 2000-ben a Millenniumi emlékparkot, benne millenniumi kő, Trianon-emlékmű és kettős kereszt található.

Tass központjában, az egykori piactér – ma közösségi tér – mellett található a dr. Szelecsényi Zsigmond által kezdeményezett, az ő szervező munkájával és anyagi támogatásával 1913-ban megvalósult artézi kút. Az oszlopszerű emelvényvel kiemelt építményt az 1970-es évektől a csőrendszer elöregedése miatt sokáig

nem használták, majd 2009-ben Pozsonyi Ferenc helyi vállalkozó munkája nyomán újult meg. A község közigazgatási területéhez tartozó Csepel-sziget déli csúcsán, a Duna és a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág találkozásánál viszonylag háborítatlanul maradt meg az őstáj, ahol az ártéri erdő vegyes növénytakasulása a folyók vizeinek egyesülésével sajátos környezetet alkot. Itt a helyiek és környékbeliek számára egyre népszerűbb kiránduló- és üdülőhely jött létre, harmóniában a környezettel. A két folyó összefolyásánál állították 2012-ben a Horváth Attila és alkotótársai által készített Szigetfői Őrfa organikus szobrot. A félgömb alakú betontestre fémfogalattal rögzített, mintegy 5 méter magas, rusztikus alapformáját megőrző hántolt, faragott, tiszta akáctörzs áll, gyökérzetével felfelé fordítva. A többszörös szimbolikát hordozó alkotás emléket állít a Duna hajósáldozatainak, de egyúttal az ökológiai értékek megőrzésére is ösztönöz. Tass szellemi öröksége is jelentős, hiszen a Darányi-család, főleg az egyébként nem is helyi születésű Darányi Ignác szorosán kötődött a településhez, a helyiek pedig komolyan számon tartják szellemi hagyatékukat. A falutól távolabb álló (ma közigazgatásilag Kunszentmiklóshoz tartató) Nemes Nándor-kastélynak jelentős szerepe volt a műpártolásban. Nemes Nándor Ausztriába vándorolt francia arisztokrata családból származó felsége, Ransonnet-Villez Eliza férje halála után is a tassi birtokon élt és folytatta művészeti tevékenységét, egyben nagyvonalú adományozó is volt. Tass – leginkább Duna-partjának köszönhetően – szorosán kötődik a természeti környezethez.

Kiemelt értéket képvisel a Csepel-sziget déli végén a Tass közigazgatási területéhez tartozó erdő, valamint a Natura 2000-es védettségű területek. Ilyen a Tass-szalkszentmártoni szikes puszta, amely a Kiskunsági Nemzeti Park kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területe.

4

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA

Tass településszerkezete igen megosztott. Utcáin, telkeinek kiosztásán, épületein az évszázadok viharainak, különböző fejlődési szakaszainak nyoma láthatóak, így nem beszélhetünk egységes településképről. Elrendezését alapvetően az esetlegesen kialakult, girbe-gurba utcás részek jellemzik. Tass a kevés, későbbi rendezés nélkül eredeti formájában halmaztelepülésnek megmaradt hazai községek egyike.

A Templomhátnak nevezett Duna-parti területen már ezer évvel ezelőtt, a mezőgazdaság elindulásával elkezdődött letelepedés és a sátorlakó életmód felhagyásával már megépültek az első állandó lakóházak – ezzel Tass a hazai települések közül az egyik első épített falunak számít. A 14. században már komoly beépítettség volt a faluban, igaz, ez híján volt minden rendezési elvnek, a földesurak birtokaikon oda és azt építettek, amit akartak, a jobbágyok számára pedig szintén eléggé esetlegesen jelölték ki házaik helyét. A 20. század fordulóján a faluképet részben a megmaradt, pompás kúriák, részben pedig a jobbágyfalu parasztházainak csoportjai alkották. Ez a kép az elmúlt száz évben lényegében nem

változott, több helyen a régi házak helyére újak épültek, de méretükben, tömegükben nem igazán tértek el őseiktől. Emeletes házat a központban nem sokat látni, a néhány új építésű lakóház is általában megmaradt egyszintesnek, a magtól távolabbi rész néhány utcájában jellemző csak a kétszintes családi házak jelenléte. A hagyományos épületek nem az utcaképet, hanem az éghajlati tájolást követték, így Tasson igen sok olyan házat találni, amely az utcának hátat fordít, szinte vagy teljesen zárt homlokzatot mutat. Az épületek nagy részének kialakítását az ésszerűség vezérelte, így a legtöbbjük kelet felé nyitott. A házak annak idején szabadkéményes kiképzésűek voltak, a szobában pedig kemence állt, ami

télen az épület fűtését is biztosította. Mára a szabadkémények szinte teljesen eltűntek, a kemencék nagy részét is lebontották. Az 1950-60-as években már téglalapra épített, de még mindig vályog felépítményű házakat emeltek. Később megjelent a betonalap és kikopott a vályogfal, viszont a házak nagy részénél gondot jelentett a minőségi szigetelés hiánya. Tasson az általános építkezési forma a három részből álló, hosszirányú épület. A ház közepén helyezték el a konyhára nyíló ajtót, ettől balra és jobbra nagy- és kisháló, más esetben a szoba és a kamra párosa található. Van, amikor más helyiségek, így például

az istálló, nyári konyha is közvetlenül kapcsolódik a házhoz, de általában hosszan, egy fedél alatt, a tornácra nyílnak. Később már az L alakú, vagy megtört, esetleg fő- és melléképületre tagolt házak is megjelentek. Az úgynevezett parasztkorok stílusra is találunk néhány példát a faluban. Az 1940-es években az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet programja segítségével, nehezebb sorú családok számára kedvezményes hitellel, a maga idejében a vidéken ritkaságnak számító téglából és kőből is épültek házak Tasson, amelyek újszerűségük ellenére – illetve azért, mert a központtól igen távol (az akkor

FALUKÖZPONT

létesített Telep utca környékén) – mégsem lógtak ki a faluképből. Az 1960-as években divatba jött az országban oly sok helyről ismert, tipikus tömblakásos építkezési forma és az újonnan épített házakat elkezdték alapincézni. Újépítésű ház kevés van Tasson, ezek általában aránylag jól igazodnak a meglévő arculathoz, tömegképzéshez. A falu nyugati szélét rövid szakaszon érinti az 51-es főút, míg a Kunszentmiklósnak tartó forgalom a település főutcáján, a Dó-

zsza György, majd a Széchenyi utcán halad. Néhány utcás faluközpont alakult ki a református templom körül, részben zárt soros beépítéssel, illetve kisebb, kert nélküli telkekkel. Itt található a falu első iskolája és itt működött a Hangya Szövetkezet, ma étterem található benne; körülötte kisebb boltok, szolgáltatók. A központban már a 19. században létesült általános iskola, amelynek épületét mára újabb szárnyal, illetve egy tornacsarnokkal is kibővítették. Nem sokkal

távolabb, a Dunai úton pedig 1967-ben új, egyemeletes iskola épült, ami a maga idejében a község első emeletes és apostetós háza volt. Szintén a központban áll a szintén 1967-ben emelt Községháza is, amely azóta a bejárata körül egy portikusszal egészült ki. Mögötte a korábbi, elhanyagolt állapotú épületek bontásával közösségi teret alakítottak ki Szent István tér néven, szabadtéri színpaddal és egy kisebb parkkal. Itt áll Tas szobra is, illetve innen nyílik a Faluház. A központot a piac fából épített, fedett asztalsoros pavilonja zárja. A központ szinte egyetlen újabb építésű háza az 1990-ben átadott, a kor építészeti stílusjegyeit hűen viselő orvosi rendelő. Az utóbbi jó pár évben az önkormányzat több, a központban korábban megüresedett és leromlott állapotú épületet igyekezett megszerezni, azok lebontásával pedig szépen megformált közösségi tereket kialakítani.

KÖRÚTON BELÜLI TERÜLETEK

A faluközpontról kilépve a település hagyományos lakónegyedébe érünk, amelyet sokáig a Kossuth és az Egecsei körút határolt, az ezen túlnyúló beépítések már csak a 20. században alakultak ki. A területre nagyobb kertek, azokban gazdasági épületek, esetleg külszíni pincelejárók a jellemzőek; illetve ebben a zónában található a már korábban említett kastélyok és kúriák legnagyobb része is. A falu magjától nyugatra, a Rákóczi, Szigetfő, Halásztelek utca és a római katolikus temető által határolt területen éltek a telkes jobbágyok, házuk mellett kerttel és istállóval. A nagyobb kertek és gazdasági épületek a központ körüli gyűrűben alakultak ki, ezek jellemzően mind a mai napig megmaradtak. A kúriák közelében, vagy azok melléképületeiben a cselédség élt.

A KISKUNSAÁGI-FŐCSATORNA PARTVIDÉKE – BAKÉRSOR

A falu egyik fő ütőere, a Széchenyi út és a Kiskunsági-főcsatorna közötti terület, a Bakérsor. Ha lehet, ez még a falu többi részénél is zegzugosabb. Ezt a területet nevezik a település ősi magjának. A Petőfi utca környékén igen keskeny utcácskák, közök alakultak ki, a telkek pedig általában erőteljesen szabdal-
tak, változatos alakot formálnak, méretük általában kisebb az átlagosnál. A területen gyakoriak voltak a tűzesetek, sok volt a bontás, a telkek adás-vétele, egybeolvasztása, így igen változatos telkformák alakultak ki, és aránylag kis házak épültek itt. A Bakérsoron, a Petőfi, az Óvoda ut-
cában és azok környékén jellemzően egymásra épültek a házak, nem alkotnak különálló szige-
teket. Annak idején a zsellérjobbágyok többsége lakott ezen az igen sűrű beépítésű területen.

KÖRÚTON KÍVÜLI TERÜLETEK

Sokáig a Kossuth és az Egecsei körút képezte a falu lakott területé-
nek határát, azon túl a hagyományosan kültelkinek számító funkci-
ókat találtuk, például a temetőt, a mezőgazdasági színeket, illetve
itt kezdődtek a szántóföldek. A 20. század második felében azon-
ban a falu több irányban is kilépett a körutak vonalából, az utóbbi
évtizedekben pedig leginkább délen, az itt már szabályosan kijelölt,
egyenes utcákban (Móra Ferenc, Cserkész, Csinos, Jókai, Ady End-
re utca) zajlottak családiház-építkezések. A Kossuth körút és az
51-es főút közötti terület is beépült, itt több, leginkább az 1980-
as évekből származó és nem egy esetben emeletes családi házat
találunk. A körúton kívüli újabb beépítéseknél már „szabályosan” az
utca felé tájolták az épületeket, homlokzatuk az utcával párhuzam-
os. A Széchenyi úton az 1970-80-as években a Dózsa Mezőgaz-
dasági Szövetkezet két jelentősebb tömböt épített: egy 2 szintes
irodaházat (tervezte: Szilágyi József) és egy 3 szintes ABC-t, vala-
mint a szolgálati lakásokat is magába foglaló társasházat. A falu
északnyugati csücskében, a Mátyás király utca, Béke utca és Már-
cius 15. utca által határolt, lényegében háromszöget formáló, leg-
újabb beépítésű területen, szabályos telteken nagyobb, kétszintes
családi házak épültek.

ÜDÜLŐÖVEZET

A faluközponttól mintegy 3 kilométerre, két helyszínen üdülőöve-
zet létesült. A központot a Dunai úton elhagyva – keresztezve az
51-es főutat – a folyó felé haladva néhány komolyabb porta után,
a szántóföldeken keresztül vezet az út a Duna-parti szigetszerű
erdőségbé, ahol pár szabálytalan rajzolatú utcában általában fahá-
zas nyaralókat, illetve egy halászcárdát találunk. Innen távolabb,
a tassi zsilipnél, illetve az Osztó- és Rózsa-szigetek mellett négy-
zethálós, szabályos rajzolatú utcáson mentén parcelláztak ki
kisebb családi házaknak, üdülőépületeknek, horgásztanyáknak
szánt telkeket. Az 1960-70-es években több vállalati halásztanya
épült a területen, ahol mind a mai napig jelentős a helyi turizmus.

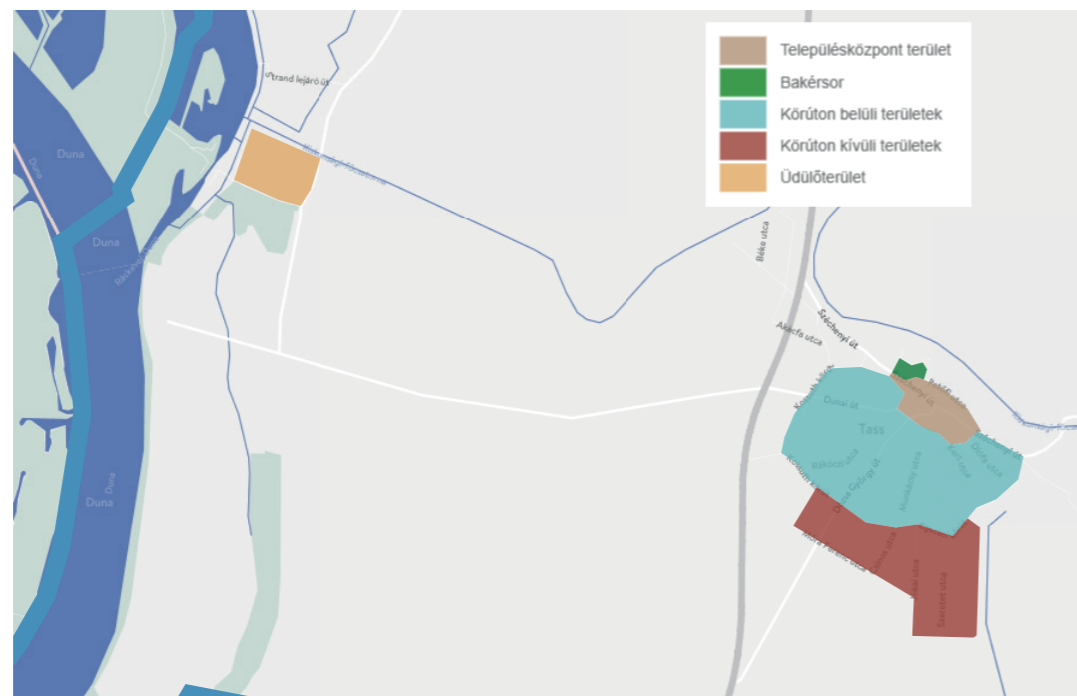

5

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

AJÁNLÁSOK TASS FALUKÉPÉHEZ

Tass, ha építészeti egységesnek nem is mondható, de alapvetően harmonikus faluképet alkot, nagytöbbségben a falu arányait figyelembe vevő épülettel. Nyilvánvalóan meghatározóak a kiskastélyok és kúriák komolyabb építészeti színvonalat felvonultató épületei, de találunk kevésbé szépen kidolgozott, vagy szürkén, vakolatlanul hagyott lakóházakat is. A településre leginkább két családi házforma jellemző: egyrészt a hagyományos parasztház, és annak különböző, 20. századi verziói, hosszanti tömegformával, mellette húzódo tornáccal, alapvetően kelet felé, és nem az utca szerint tájolva, valamint a század második felének ismert, az utca felé kéttablakos homlokzatú, szintén emelet nélküli sátoztetős kockaházai. A falu belső magjában általában az egyszintes épületek kialakítása a jellemző, innen távolabb és főleg a körúton túli területeken már több, nagyobb tömegű, kétszintes családi házzal is találkozunk. Kevés az új építésű ház, de találunk, azok szerencsére jól illeszkednek a faluképhez.

TELEPÍTÉS

A falu, mivel hagyományos értelemben szinte az elmúlt fél évszázadig különösebb rendezési elv nélkül fejlődött, így történelmileg halmaztelepülés jött létre, ezért nehéz ideális telepítési helyzetről beszélni. A korábbi parasztházak tájolásánál nem az utcaképet, hanem az éghajlati viszonyokat vették alapul, így az épületek az utca felé sokszor zárt homlokzatot mutatnak, esetleg nem is párhuzamosak az utcával. Az újabb telepítésű utcák képe ennél egységesebb, ott az épületek főhomlokzata néz az utcára, azzal párhuzamosan állnak, így ezeken a területeken ajánlatos a kialakult utcaképet figyelembe venni. A faluközpont kivételével a régebbi építésű családi házak általában a telkek oldalhatárán állnak, adott esetben csak kisebb előkertekkel rendelkeznek, főhomlokzatuk közvetlenül az utcáfrontra épült. A növényzettel határolva az épület mögött védett kertrészt alakíthatunk ki. Az előkert az újabb házaknál is jellemző, az utca és a ház pozitív összhatása, valamint klimatikus szempontok miatt telepítése ajánlott.

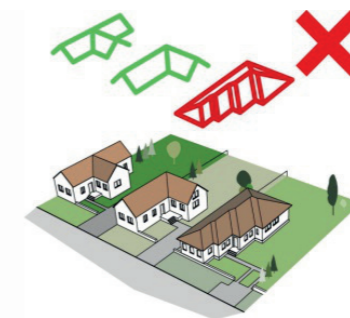
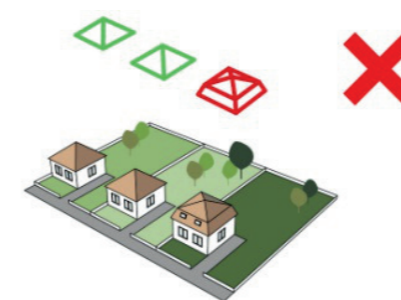
MAGASSÁG

Tass központjában a családi házak magassága alapvetően azonos, leginkább egyszintes; kétszintes házat elvétve találunk, ennél magasabb építmény pedig csak a falu templomtornya. Épp ezért a jövőbeni épületkialakításoknál is ajánlatos megtartani a visszafogott, lehetőleg egyszintes és nyereg- vagy sátoztetős épületkialakítást. Az épületmagasságon általában túlnyúlnak a fák, így ezt a jellegzetes faluképi elemet érdemes megtartani. A központtól távolabb, illetve a körúton túli újabb beépítésű részeken már eltérő magasságokat találunk. Míg közel fél évszázada a falu egyetlen kétszintes épülete az akkor épült új iskola volt, ma már egyes utcákban szinte csak a kétszintes építkezés a jellemző, itt érdemes ezt a formát meghagyni. Vannak más utcáorok, ahol még az újabb építések is ragaszkodnak az egyszintes magassághoz, ott kerülnék a szomszéd épületeken való túlnyúlást, igyekezzünk igazodni az utcaképhez.

TETŐFORMA

Sokáig kiváló minőségű náddal látta el a település házait a falu melletti Bakér, s bőven jutott belőle eladásra is. A nádfedést azonban a 20. század második felében fokozatosan felváltotta a cserép és a pala. Míg a hagyományos parasztházak esetében a nyeregtetős kialakítás a legalkalmasabb a ház formájának lekövetésére, a 20. század második felében épült, általában négyzetes alaprajzú lakóházakat már leginkább sátoztető fed. Mivel a tetőkialakítások a háztípusokat értelemszerűen követik, ezektől eltérni nem ajánlott, akárcsak a túlzott méretű vagy összetettebb, tördelt formájú tetők építése sem javasolt. Közintézményeken kívül is találunk olyan épületeket, - egyes családi házak, valamint a kúriák, kastélyok - amelyek tetőszerkezete már összetettebb rendszerű, így azok környezetében érdemes figyelembe venni a meglévő egyedi tetőformát. Néhány esetben találkozhatunk kontyolt tetővel, de sem ez, sem a többszörösen összetett formák nem illenek a faluképbe. Lapostető alkalmazása a családi házakon nem ajánlott, ezt a megoldást csak néhány középületen (iskola, irodaház) és társasházon alkalmazták az 1960-80-as években, ezek nem váltak a település arculatának meghatározó részévé.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tass házainak legnagyobb részén a tető hajlásszöge alapvetően 40-45° körüli, ez általában az egyedi kúriáknál sem különbözik jelentősen. Kisebb hajlásszöget szinte csak néhány új építésű, egyszintes ház esetében találunk, nagyobbat pedig főleg csak a nyaralóházak és azon belül is leginkább az alpesi típusú faházak esetében láthatunk.

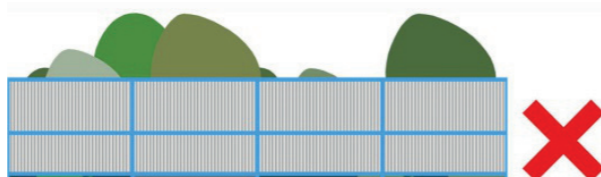
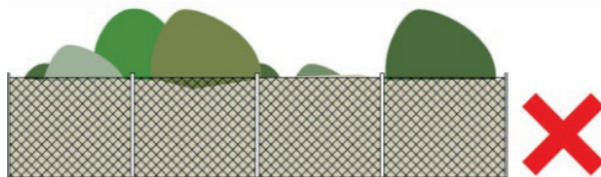
SZÍNHASZNÁLAT

Tass családi házainak legnagyobb részében alapvetően azok eredeti színe, leginkább a fehér és a halványsárga maradt meg, sok esetben barna lábazattal kiegészítve, amely egységesnek ható, visszafogottabb színvilágot ad a falunak. Ettől csak néhány esetben térnek egy-egy mintázott homlokzattal, külön színnel vagy terméskövel, esetleg téglasorral keretezett nyílászáróval. A faluban jelenleg nem találunk nagyon kiugró, az összképet megzavaró színezetű házat, ajánlatos, hogy ez a jövőben is megmaradjon. Egyes épületek felújításakor a terra szín használatával jól sikerült igazodniuk a falu arculatához – jó példa erre a központban működő pizzéria, a Hangya szövetkezet megújult épülete, de találunk hasonló árnyalatú új építésű családi házat is. A rózsaszín megjelenése, a sárga erősebb árnyalatai, illetve a nagyon eltérő, például erőteljes világoskék, fénylő almazöld és hasonló színek kerülendők. Az épületek nagy része vakolt, téglaborítást csak ritka esetben, így szép példaként a Széchenyi úti Gazdabolt épülete esetében találunk. Érdekesség, hogy az utca felé zárt homlokzatú régi paraszti portákon igyekeztek a színekkel, általában egy keresztirányú vonalzással, illetve színezett ornamentikával oldani a fal tömör, osztatlan felületét.

KERÍTÉS

Tasson nehéz egységes kerítésfajtát fel-fedeznünk, az idők folyamán jóformán a létező összes típus megjelent. Ha zártabb portát kívánunk létesíteni, akkor érdemes természetes tömör zöldkerítésben, bokor- vagy bukszussorban gondolkodnunk, amire szép példákat találunk a községben is, emellett az összképre kedvezően hatnak a levegősebb, szépen kidolgozott léckerítések. Mind a hagyományos parasztházak, mind a 20. század második felének típusházai mellett jól mutatnak a lábazatos, oszlopos, vagy oszlop nélküli, de áttört kerítések. Az utóbbi típusnál sokszor jellemző a vaskerítés kialakítása, amely azonban az adott kor jellegzetessége, jól idomul a házakhoz így érdemes megtartani sok esetben sima drótkerítés képezi határvonalat. A drótkerítésből a minőségi megoldás ajánlott, mert rossz kialakítása esetén könnyen igénytelené, hullámossá, idővel rozsdássá válhat. Szintén nem szerencsés a drótkerítés különböző más, a transzparenciát gátló anyaggal, így például zöld hálóval való átszövése. Szintén nem ajánlott a hullámlemez fémkerítés kialakítása, amely a lakókörnyezetbe nem illő, túlságosan zárt, rideg, ipari hangulatot kölcsönöz.

TORNÁC

Tasson könnyen találni szép, a régi hagyományokat, a népi építészetet jól megtartó tornácokat, akár egyszerű, de gyakran hengeres oszlopszatú, műves megoldásokat. Az utca felé zárt homlokzatú parasztházak esetében szinte mindig találkozhatunk tornáccal, a bejárati ajtón kívül az ablakok is erre nyílnak. A tornácok sok esetben részben vagy egészben beépítésre kerültek az idők során. A tornácépítés szép hagyományát az újonnan építendő házak esetében is lehet alkalmazni, azonban ügyeljünk arra, hogy az utca felé kialakított homlokzat tömegében, szerkezetében ne térjen el a környező házaktól.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt. A megkülönböztetett településkarakterek nyílászáróikban is eltérő képet mutatnak, e sajátosságok megőrzése a mi feladatunk is. A hagyományos, századelős parasztházaknál, mint már említettük, sokszor nem alakítottak ki nyílászárókat az utcai homlokzaton, azok mind a tornácra kerültek és általában nagyobbak, háromosztatúak. Amennyiben a parasztházaknak hagyományos módon az utcára néző ablakai vannak, azok itt keskenyebbek a szokásosnál, a kétosztatú nyíláskialakítás a jellemző, míg a század második felében épült házaknál már nagyobb, leginkább háromosztatú ablakokat találunk. Nyílászárók cseréje vagy új építésű ház esetében érdemes figyelembe venni a környéken alkalmazott megoldásokat, hogy minél jobban igazodhassunk azokhoz. Tasson érdekesség, hogy igen népszerű az ablakok keretezése kőlapokkal, téglasorral, akár különböző mozaikos megoldással. Ezt a helyi karakteradó jellegzetességet érdemes lehet megtartani egy új épület esetén is.

HOMLOKZATKÉPZÉS ÉS ANYAGHASZNÁLAT

Arégebbiépítésű tassi házak esetében az agyag volt a jellemző építőanyag, ami kívülről vakolást kapott; a 20. század második felére az égetett téglát vált a jellemzővé. A település házainak homlokzati kialakítása nem tér el egymástól jelentősen, leginkább az adott építési korszakot tükrözik. Az újépítésű házak esetében természetesen el lehet térni ezektől, de

mindenképp érdemes megtartani a meglévő házak arányát, elrendezését, térstruktúráját. A homlokzati díszítésekben egyes középületek, így a Hangya Szövetkezet helyén működő étterem mintáját lehet figyelembe venni, ahol a nyílászárók visszafogott, mégis karakteres színhasználattal egyfajta keretet kaptak, a párkányokat pedig műves téglasorokkal rakták ki.

RÉSZLETEK

Tasson az építészeti környezet mellett nagyon fontos a természet, a fák és egyéb növények házakkal való kapcsolata. A falura jellemző számos fa és bokor nem csak kellemessé, de praktikussá is teszi a házakat. A folyton változó, ezáltal állandó vizuális élményt nyújtó növényvilág gazdagítja a település portáit, ugyanakkor nagyon sok a hasznos kultúrnyóvény is. A házakat körülvevő terebélyes fák nem csak szépek, de adott esetben jó termést is hoznak, s emellett jelentős szerepet vállalnak az árnyékolásban. Néhány lakóház esetében kiemelkedő, kifinomultabb formájú vagy mintázatú az oromzat kialakítása. A zárt homlokzatú parasztházak némelyikénél az utcai nyílászárók hiányát különböző ornamentikával vagy festéssel jelölik. Míg korábban szinte minden lakóházon nádtető volt, ma már ritkaságszámba megy ez az amúgy természetes és hatékony hőszigetelő megoldás. A hagyományos, egyszerű parasztházakon, ha általában nem is engedhetek meg maguknak díszítést az építető családok, de egy-egy gondosabban kiképzett felülettel, részlettel gazdagíthatták portájukat. Mára kevés deszkázott oromzatú házzal találkozunk a faluban, előfordul ugyanakkor, hogy szépen kidolgozott téglatoromzat vagy –keretezés zárja a tetőzetet.

KERT, UDVAR

43

Tass lakói büszkék arra, hogy településük milyen összhangban él a környező természettel. Ez meglátszik a házak kertjében is, ahol többnyire gyümölcsfák nyújtanak kellemes látványt, az érő gyümölcsök pedig változatos színvilággal színezik meg a kerteket. Az alapvetően nagy kiterjedésű udvarokban nagyon sok helyen folyik háztáji zöldség- és gyümölcsstermesztés. Néhány udvarban megtaláljuk a hagyományos gazdasági épületeket is, a terménytároló, fából készült górékat, valamint ólakat.

A falu újabb településrészeinél azok tájba illesztése során a hagyományos településkép megőrzése az elsődleges cél. Az épületeket igyekezzünk csak részlegesen takarni, árnyékoló fákat a déli tájolású falak közelében ültessünk. Az előkertbe ültetett fák, cserjék helyének megválasztásakor vegyük figyelembe a ház homlokzati kialakítását,

KERÍTÉSEK

Tasson elég vegyes a kerítések képe. Leginkább lábazatos kerítéstípussal találkozunk, amelynek felső része áttört, így a kertekbe betekintést enged, sok helyen ugyanakkor csak egyszerű drótfonatú kerítés zárja a kerteket. Több helyen még megmaradt – esetleg újonnan épített – fából készült léckerítéseket találunk, amelyek ugyan zártabbak a már említetteknél, mégis jól illenek a falu összképéhez. Egyes esetekben szépen telepített és karbantartott zöldkerítéssel, bokor-sorral teljesen zárt, mégis barátságos térelválasztókat is láthatunk. A kertkapuk és a gépkocsibejárók esetében is figyelembe kell venni a jellemző kerítéstípusokat. A kapu legyen ugyan kiemelt pontja a kerítésnek, adjon annak hangsúlyt, de ne legyen hivalkodó, a környezetéből kilépő, ne viseljen más tájakra jellemző stílusjegyeket.

nyílászáróinak elhelyezését. A kerti melléképületeket a közterület felől nézve a főépület takarásában helyezzük el, hogy utóbbi jobban érvényesüljön. A régi épületek bővítése, felújítása során pedig fokozottan ügyeljünk a már meglévő fásszárú növényzet megővésére. A ház méreteinek érzetét a környező növényzettel befolyásolhatjuk: magas növényzettel csökkenthetjük, alacsony növényekkel növelhetjük. A kert az épített környezet része, közvet-

len életterünk szabadtérre kiterjesztett közege, amely akkor tölti be szerepét, ha harmonikus egységet képez az épülettel, amelyhez kapcsolódik. A kertalakítás során az épület és a kert stílusának, hangulatának harmonizálnia kell. Elsődlegesen tehát az épület jelleghez, üzenetéhez, közvetített érzetéhez illeszkedő kert-építészeti megoldásokat alkalmazzunk. A szemlélő számára telkünk láthatóbb része az elő-, illetve oldalkert lehet, amely

ilyen tekintetben nem csak védelmi, hanem esztétikai szerepet is ellát. Díszes, gondozott előkertünkben nem csak saját magunk, hanem az arra járók is gyönyörködhetnek; jó benyomást kelthetünk, és nem utolsó sorban hozzájárulunk utcánk, településünk látványához. Érdemes ezekre a helyekre olyan növényfajokat telepíteni, amelyek nem csak virágukkal, hanem levelükkel, termésükkel is díszítenek, így majdnem egész évben színesíthetjük udvarunkat. Fontos, hogy a kerti építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azal harmonizálva készüljenek. A pergolák, növényrácsok, gépkocsibeállók, kukatárolók kialakíthatók favázis szerkezettel is, a nyílászárókkal összhangban lévő színezéssel. Fémvázis szerkezet kialakításakor érdemes azt növényvel befuttatni. A hulladéktárolók számára a kertkaputól balra, az épülethomlokzat vonalában alakítsunk ki helyet, és növényekkel takarjuk el. Helyezzünk el kerti padot, ahonnan gyö-

nyörködhetünk házukban, kertünkben. Az előkertben a helyi hagyományokhoz illeszkedő, a kiskertet körbe vevő alacsony, fa léckerítés alkalmazása elfogadható, illeszkedve az épülethez és a kerítéshez. A kert egyes részeit alacsonyabb-magasabb növényfalakkal választhatjuk el. Az előkertbe legfeljebb 1,20 méter magas cserjék és lágyszárúak telepítése javasolt. Sövények közül a lombhullatókat részesítsük előnyben, magasságuk ugyanakkor ne érje el az 1,50 métert. Az előkertbe gazdag forma- és színvilágú növényeket ültessünk. Bátran alkalmazzunk színes virágú évelőket, egynyári virágokat – ügyelve az egy időben virágzó fajok színharmoniajára. A fák közül leginkább a közepes méretű, laza ágállású fajokat válasszuk. Mértékkel használjunk tömör, sötét lombú növényeket. Az előkert a ház közelsége miatt többnyire igen száraz, amelyet a kerttervezés során, a növények kiválasztásánál figyelembe kell venni.

Az utcakép a települések egyik legfontosabb arculati eleme. Természetesen sok múlik az ide néző családi házakon, középületeken és a kapcsolódó kerteken, de az utca kialakítása is jelentősen befolyásolja településünk hangulatát, a járókelőkben, átutazókban kialakult képet. Emellett olyan, távolabbról szabályozandó tényezők is meghatározzák a település utcaképét, mint az azon áthaladó forgalom. Tasson a helyi közlekedés leginkább kerékpáron zajlik, így a faluban – leszámítva a szélét érintő 51-es út terhelt-ségét – a faluban közepes méretű a gépkocsiforgalom, amit alkalmanként néhány átdübörgő kamion nehezít. A Kunszentmiklós felé menő átmenő forgalom azonban a falu főutcáján, illetve a Dunai úton halad végig. Ez az útvonal végig kétszer egysávos, jól kiépített, mellette általában betonozott vízvezető árok és keskeny járda található, de sok helyen szélesebb zöldsáv kialakítására is volt lehetőség. A főútvonalat több helyen eper- és gyümölcsfasorok szegélyezik. A falu további utcáinak képe vegyes, egyesek – főleg a Petőfi és az abba torkolló mellékutcák – keskenyek, kanyargósak, mások szélesebbek, de szintén nem egyenesek, oldalukon – ahol a tér engedi – zöldsávval látták el őket. Az újonnan épített falurészek utcaképe a leghatározottabb, kellő szélességű, egyenes utcák két oldalukon vízvezetővel és zöldsávval. Az utcaképet jelentősen meghatározzák a házak elé vagy a kertbe, a kerítés közelébe telepített fák, amelyek – ha nem is egységesek, így nem alkotnak szabályos fasort – rendezettséget mutatnak, árnyékot nyújtanak s nem utolsósorban díszítik is az utcát. Akadnak ezek mellett kopárabb összképű utcák is, ahova, ha lehetőség engedi, ajánlatos lenne fákat, bokrokat telepíteni. A fák elhelyezésénél ügyelni kell arra, hogy a kifejlődő lombzat

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

Minden település életének fontos részét képezik annak közterei, ahol a helyiek találkozhatnak, kiemelt eseményeiket együtt megélhetik, egyben az identitásukat is erősítik. Tass halmazrendszerű elrendezéséből adódóan nem alakult ki természetes módon olyan csomópont, találkozási hely, ami agoraként funkcionálna, így

azokat meg kellett teremteni. A közösségi tér formálásába mindenképp érdemes szakembereket bevonni, előzetesen pedig jól megismerni a helyiek igényeit, szükségleteit. A nem megfelelő tér biztosítása rossz használathoz, a környezet gyors leromlásához vezet. A teresedések kialakításakor fontos felmérni a használók várható szokásait, a használók számát, a használat időszakait, jellegét. Megfelelő mennyiségű és minőségű teret szükséges biztosítani a tevékenységekhez és a közlekedéshez. A növényfajok megválasztása és ültetése során azok térigényét is figyelembe kell vennünk, számolva növekedésükkel, egymásra árnyékolásukkal. Noha a település egyik kiemelt közösségi helyszíne a református templom, a mellette elhaladó út közelsége miatt a templom előterében nem sikerült teresedést kialakítani. A közösségi események megtartására inkább a templom – sajnálatosan – körbekerített kertje alkalmas, ahol a szabad-sággharcosok emlékműve is ta-

lálható. A templommal szemben a Szelecsényi tér kellemes, fás, bokros elrendezése kisebb parkra emlékeztet, amelyben néhány pad is helyet kapott. Innen jutunk ki az országzászló füves, néhány kisebb fával körbevett terére, ami sokáig a falu ünnepeinek elsődleges színhelye volt. Ezt váltotta fel a templom déli végénél kialakított Millenniumi emlékpark a Trianon-emlékművel, kettős keresztrel és Millenniumi kővel. A falu újonnan kialakított közösségi tere, a Szent István tér a községháza mögötti térségben épületbon-tással, pályázati támogatásból jött létre. A fűvel borított és útvonalában térkövezett, szellős területen szabadtéri színpad és egy sütésre alkalmas kemence is található, valamint itt áll Tas emlékszobra is. A térkövezett központi rész a Dózsa György úti boltoktól egészen a piacig vezet el a sétálókat. A területen áthaladó autóforgalom korlátozott. Tass temetői kellemes, ligetes térségek, nagy részben körbekerítés nélkül, ezért bennük bármikor szabadon lehet sétálni.

ne zavarja a magasban futó vezetékeket, kábeleket, ezért ne kelljen csonkolni a fát, ugyanígy figyelni kell arra is, hogy a gyökérzet is akadály nélkül terülhessen szét a talajban, ne érjen földalatti vezetékeket. A járőfelületek, burkolatok kialakítása során a vízáteresztésre, a javíthatóságra, tartósságra és az akadálymentességre egyaránt gondolnunk kell. A burkolatok közül a visszafogott, semleges színeket válasszuk. Minden apró burkolatrészletet meg kell tervezni, a kerítések lábazataihoz való illeszkedéstől kezdve a zöldfelületek szegélyéig. Tasson jelenleg az aszfaltozott utak mellett leginkább öntött betonlapokból kiképzett járdákat találunk. Néhány utcán nincs szilárd burkolat, a faluközpontban pedig sétányszerűen kikövezett, külön járda nélküli, korlátozott autóforgalmú utcákat alakítottak ki.

AJÁNLÁSOK – BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

Kiemelt jelentősége van a település számára a Dunának, a folyópartnak és a folyóágak összefolyásánál megmaradt erdőségeknek. A Csepel-sziget déli csúcsánál folyami galéria-erdő található, ami fontos szerepet játszik az ökoszisztéma megtartásában, így védettségre ajánlott. Amellett, hogy a helyiek ide járnak kikapcsolódni, a horgászok és pihenni vágyók távolibb helyekről is szívesen felkeresik a tassi Duna-partot, amelynek természeti képét ajánlott érintetlenül hagyni, csak a legszükségesebb esetben érdemes beavatkozni annak alakulásába. A tájképvédelmi jelentőségű településrészekben fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást (építést és területhasználatot) megvalósítani. Általánosan javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megóvása mellett. Az értékes tájkarakter megmaradását szolgálja a felelős területhasználat és a teletszerkezet hosszú távú megőrzése. A tájképvédelmi jelentőségű területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni elektromos hálózati vagy hírközlési elem, esetleg építmény elhelyezése nem ajánlott. Gondoljunk az éjszakai fényszennyezésre is, a világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldásokat alkalmazzunk.

6

JÓ PÉLDÁK

ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK,
KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK

Tass építészeti öröksége gazdag. A különböző középületeken, valamint a kastélyokon és kúriákon számos szép építészeti és díszítőmegoldást találunk. A volt Hangya Szövetkezet ma étteremként működik a faluközpontban. Épületét igényesen felújították, jól megtartva, kiemelve eredeti architektúráját. Új, terra színhasználatra, valamint az ablakpárkányokon és egyéb részletekben használt téglaberakás mintául szolgálhat egyéb épületek felújításakor is. Mellette áll a felújított, régi iskola épülete is, ahol szintén sikerült szépen kiemelni az épület eredeti, mívés építészeti jellegzetességeit, s a nyílászárók cseréjénél is ügyeltek az eredeti kiosztásra, anyaghasználatra, színvilágára. A Radnóti utca, Halásztelek utca és a Dózsa György út határolta telken áll az Adventista gyülekezet épülete és szeretetotthona. A régi tömb felújítása szépen sikerült, amelyhez jól harmonizáló új tömböt kapcsoltak, a két épületrész közötti átmenetet kellő odafigyeléssel oldották meg. A Széchenyi úti Gazdabolt jól adaptálja a hagyományos parasztházak formavilágát, ugyanakkor az archetípust nyersen hagyott téglafalakkal mintázza meg. A tornácos oldal zárt, nagy ablakai sok fényt engednek az épület belsejébe.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet. De hogyan hirdessük portékánkat, szolgáltatásunkat úgy, hogy az ne legyen meghökkentő? Elsősorban a figyelemfelkeltés a célunk, és nem a járókelők rosszallásának kiváltása, hirdetés lényege tehát a tájékoztatás, amelyet utcaképbe illően is megtehetünk. Ha lehetőségünk van egy szebb utcakép, településkép megteremtésére, miért ne élénk a lehetőséggel?

Az üzlethelyiségek számára ajánlott a hagyományos, visszafogott cégér használata. A faluban néhány helyen az önkormányzat által készített turisztikai térkép segít eljutni a falu nevezetességeihez.

FORRÁSOK

Csordás István – Németh Gábor (szerk.): Nömös tassi nevezetességek, Tass Községi Önkormányzata, 2015

Horváth Lajos: Tass község története, Tass, 1973

Tassi képeskönyv 2001, Tass Községi Önkormányzata, 2001

IMPRESSZUM

TASS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.tass.hu

onkormanyzat@tass.hu

6098 Tass, Széchenyi út 48.

06 76/ 536-204

Polgármester: Németh Gábor

onkormanyzat@tass.hu

Megbízott főpítész: Tárkány-Kovácsné Albicz Ágnes

bariorama@gmail.com

BÁCS-KISKUN MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI NONPROFIT KFT.

<http://www.bacskiskun2020.hu/>

info@bacskiskun2020.hu

6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 3.

ügyvezető igazgató: Kicsiny László

szakértő: Mess Gabriella

FELELŐS SZERKESZTŐK:

Csiky Judit, Móré Levente, Veczán Zoltán

Archikom Média Kft.

www.archikom.hu

info@archikom.hu

SZÖVEG: Bán Dávid Phd.

FOTÓ: Pethő Balázs

TOVÁBBI FOTÓK: Szigetfői Órfa, 21.o. (Hársch Ferenc, Forrás: kozterkep.hu), Tass Önkormányzata, 14.o., 17.o., 54.o.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Szőnyeg-Szegvári Eszter